

כאשר האדם מתחזק בעקרון היסודי שהכל מנוהל משמים, מתייתר הצורך בהתמודדות עם רגשי נקימה!!!

« איך אפשר להתעלות מעל ה'נקמה המתוקה מדבש'! »

השאלה היא, איך מגיע בן אדם למדרגה זו, להתנתק מ'הנקמה המתוקה מדבש' כהגדרתו של המסילת ישרים, והרי 'זה טבע האדם', איך עוקרים את את השנאה שנרכשה ונחקקה בלבו של האדם, ואיך יכול האדם לשלוט על לבו הסורר, כשימצא הזדמנות נאותה לפרוע לו מנה אחת אפיים, כגמולו.

החינוך (במצוה רמא) כותב עצה לזה בזה"ל: "שידע האדם ויתן אל לבו, כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצער או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו, כי הוא אינו סבת רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב' טז, יא) הנחו לו ויקלל כי אמר לו ה'", עכ"ל.

ולפי זה מבנים מאמר חז"ל (ברכות סד): "תלמידי חכמים מרבים שלום", וכמו שכמדומני שמעתי בשם ר' יחזקאל זצ"ל, שהביאור הוא, שכיון שתלמידי חכמים יודעים וחיים עם האמת והאמונה ש'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה', והיינו, שאפי' שכשחבירו ציערו, הם יודעים שבאמת אין זה 'חבירו' שציערו כיון שהוא רק שליח של הקב"ה, וכמו הדוור (-פאסטורעגער) שמעביר מעטפה לא נעימה לבעל הבית, אז אינו עולה בדעתו לכעוס על הדוור, שהרי הוא בסך הכל השליח מהשולח, אותו דבר הוא כל הגורמים בעולם הזה, הם רק שליחים מהקב"ה, ולכן תלמידי חכמים מרבים תמיד שלום, ואין כועסים אחד על השני.

ממילא העבודה צריך להיות להתחזק באמונה שהכל נגזר מן השמים, ואם כן אפי' חבירו עושה רעה זה לא חבירו הוא רק שליח מהקב"ה אם כן זה יותר קל לעשות לו טובה.

כמו שכתוב הרד"ק בשם רבו ר' סעדיה גאון, על הפסוק (תהלים מא, יא) שאמר דוד המלך אויבי יאמרו רע לי מתי ימות ואבד שמו ואָתָה ה' חַנּוּי וְהַקִּימֵנִי וְאַשְׁלֶמָה לָּהֶם, ומבאר רבינו סעדיה גאון 'ואשלמה להם' ישלם להם טובה תחת רעה, כפי שה' רוצה ממנו, וכמו שאמר (בהמשך הפסוק פסוק תחת רעה) יִדְעֵתִי כִּי חֲפָצְתָּ בִּי, והוא דבר ה' (בפרשתינו) לא תקום ולא תטור את בני עמך".

לפי"ז מובן סדר הפסוק "לא תקום ולא תטור ואהבת לרעך כמוך כוונתו ה'", התורה הק' מצוה לנו 'לא תקום ולא תטור', ואם תאמר הא חבירי עשה לי רעה, והטבע הוא שאשבי לו גמולו רעה, אומר על זה התורה הק' 'ואהבת לרעך כמוך', היינו שהטבע היא שבני אדם שמיטיבים אחד לזולתו בעל כרחך יסולק הטינא ויוולד אהבה ביניהם. ואם תאמר, איך אפשר להיטיב לזולתו כשהוא הרע לי, על זה מסיימת התורה הק' 'אני ה', אני הוא הרי העושה והגוזר על כל הדברים שיעשה ושיקרה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה וכו', ולכן היות שאין חבירך אחראי על מה שנעשה לך, א"כ לא צריך להיות קשה לך להטיב לו.

אבל יש בזה עוד ענין עמוק להבנת הדברים, כי ידיעה זו שהכל בגזירת עליון, אכן בכחה לבטל את תאוות הנקמה, אך עדיין אינו מיישב לגמרי את

« האם דורש הקב"ה מכל יהודי לקיים את איסור הנקימה

ונטירה?!! »

כתוב בפרשתינו (ויקרא יט, יח) לא תקם ולא תטר אֶת בְּנֵי עַמְּךָ וְאֶהְבֶּתָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה', רש"י הק' מביא את מאמר חז"ל "אמר לו השאילנו מגלך אמר לו לא, למחר אמר לו השאילנו קרדמך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה, ואיזו היא נטירה, אמר לו השאילנו את קרדמך אמר לו לא, למחר אמר לו השאילנו מגלך, אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו, אע"פ שאיני נוקם, עכ"ל.

כתב המסילת ישרים (פ"א) שענין הנקימה והנטירה הינם דברים שבטבע מונח בלב האדם, שלא די שאינו רוצה להיטב לאחרים, אלא גם רוצה להרע לו בפועל, ע"כ הוזהרנו התורה לא תקום. והנקמה היא להימנע מלהיטיב למי שהרע לו כבר, ונטירה היא להזכיר בעת שהיא מיטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרע שעשה לו. ולפי שהיצר הולך ומרתיח את הלב ומבקש מיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכר מן הדבר, "ע"כ באה התורה הק' וכללה כלל, שהכל נכלל בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך, בלא שום הפרש, 'כמוך' בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש".

ולמעלה מזה כותב המסילת ישרים בזה"ל: "גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה - חזק ואמיץ הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, אמנם גזרת מלך היא". עכ"ל.

והנה חז"ל אמרו **במכילתא** (יתרו) עה"פ קול ה' בָּפֶחַ (תהלים כט, ד), בכח של כל אחד ואחד. ואם המסילות ישרים מסיים שכל הדברים האלו קלים למלאכי השרת, והקב"ה דרש זה מכל ישראל מקטן ועד גדול, ואין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו, ודרוש מהם דבר שהוא למעלה מכוחם, א"כ כמה עשירות יש בנשמת ישראל שיכול כל אדם מישראל לקיים ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש כמ"ש המסילת ישרים, וכולם נתבעים לקיים כן באין יוצא מן הכלל.

הלב אליהו (מהגאון ר' אלי לופיאן זצ"ל) כותב על המצוה הזאת כדלהלן: "ואל יטעה אדם לומר כי כל זה רק מדת חסידות, כי הלא יש בזה לא תעשה ועשה, העשה היא ואהבת לרעך כמוך, והל"ת לא תקום ולא תטור, וכמ"ש המסילת ישרים מצוות עשה ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש, בלא שום הפרש, ולא תעשה לא תקום ולא תטור, כאילו לא היה כאן שום דבר נגדי, כאילו לא הרע לו מעולם, וצריך להיות ידידו הגדול ביותר, באהבה וחיבה כמוך ממש, וכל זה דורש הקב"ה מאת כל אחד מישראל בלי יוצא מהכלל, נפלא מאד להתבונן מזה כמה גדולים הם כוחות ישראל אשר בחר בנו הקב"ה מכל עם ורוממנו מכל לשון", עכ"ל.

לב האדם על רגש השנאה שיש לו על חבריו, כי סוף כל סוף הרי הדבר תלוי בבחירתו של האדם, והוא בחר להרע לי, ולזה צריך מדרגה נעלה יותר.

« איך לא נשפע יוסף הצדיק מכל הסביבה הטמאה? »

אבל באמת יש להתבונן האין עמד יוסף הצדיק עומד בצדקו, הוא מגיע למקום זה והוא נער בן שבע עשרה שנה בלבד, רק בשנים, ימצא בין עובדי כוכבים, במ"ט שערי טומאה, במסיבה כזו הרי ההשפעה היא הרסנית עד להחריד.

ואף אצל משה רבינו נאמר וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת הָאִישׁ (שמות ב, כא), ומובא על כך בילקוט שמעוני דבר נורא, כי 'ויאל' הוא לשון שבועה ואֵלֶּה, ומשה נשבע באותה שעה שימסור את אחד מבניו לשם עבודה זרה, ובספר מכתב אליהו (ח"ב), מבהיר ומדגיש בזה את גודל כח השפעת הסביבה שבמדין, אשר השפיעה אפילו על משה רבינו עד כדי כך, וא"כ על אחת כמה וכמה על נער בן י"ז שנה.

ואף במד"ר מסופר האין כשהגיעו האחים בפעם הראשונה למצרים הלכו לחפש את יוסף בשווקים ובבתי משתאות, כי הם עצמם היו משוכנעים כי יוסף יכול להמצא רק במקומות אלה.

אמנם בספרים הק' מבואר, דהתשובה על זה מונח במה שאמר להם כי לְמַחֲהָ שְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם (בראשית מה, ה), ויש בזה יסוד עמוק בעבודת ה', היינו, שאינו דומה מי שמגיע למקום במטרה לגור שמה ולהשתקע שם, למי שבא לשם בטור שליחות קודש, כי כל הסכנה שיכולה להיות לאדם בסביבה חדשה וזרה היא כאשר הוא בא לגור שם ולהיות כאחד מהם, או אז הסכנה שיושפע מסביבתו היא גדולה, אבל כאשר אדם מגיע לאותה סביבה כשליח, והוא מרגיש כעושה שליחות של קודש, כי אז לא רק שאינו מושפע מהסביבה אלא הוא עוד ומשפיע על סביבתו, ומחזק אחרים וגם בעצמו מתחזק יותר ויותר בתורה וביר"ש.

זה מה שאומר יוסף, מה שאתם רואים אותי במצב זה הוא משום שאני נמצא כאן בשליחות של מצוה 'כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם', ושלוחי מצוה לא רק שאינם ניזוקים אלא גם מוסיפים והולכים ומתחזקים באמונה ובטחון בה'.

ולפי"ז יכולין להבין היאך יוסף הצדיק הגיע לזה המדרגה שאין לו שום טינה בלב על אחיו, אלא אדרבא להיפך, הוא הרגיש כאילו הוא חייב להם תודות על אשר עשו לו, וכן כתב בדעת תורה (חלק הביאורים), וז"ל: "כשאחי

יוסף נכשלו במכירתם אותו, עם כל הסעיפים והתוצאות הרבות, הנה אחרי כן כשנתנדעו וכבר הנם בידי יוסף, רואים אנו איך שיוסף הצדיק שיפר כל המעשה באמרו וְעַתָּה אֵל תַּעֲבֹדוּ וגו' כי לְמַחֲהָ שְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם וגו' וְעַתָּה לֹא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹקִים וְיִשְׁמִינִי לְאֵב לְפָרְעָה וּלְאֹדֹן לְכָל בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם (בראשית מה, ה-ח), הפך כל הדבר מן הקצה אל הקצה, כי אחרי כל החשבוניות וסוף הדבר, הנה הוא כאילו הוא אשר חייב להם תודות על כל אשר עשו לו."

"ולא היה סתם דברים בעלמא מן השפה ולחוץ מצד יוסף, כי הרי תורה הם, הנה כי אמת היא כן, להתבונן ולהתפעל עד כמה שיוסף הצדיק החליק ועיבוד כל העולה, עד כי שכמעט נשאר הוא החייב והמשועבד להם, כי יוסף הצדיק ידע היטב היטב את השולחן ערוך שיש לפגוע, ולאור זה דן ושפט את כל העובדא, ומזה יצא כל הנהגתו זו, ולו לא עשה כן, יתכן כי העול שלו היה עוד יותר גדול מהעול שלהם", עכ"ל.

משום שהוא הרגיש עצמו כל החיים שלו הוא רק שליח מהקב"ה, כל מה שרוצה הקב"ה הוא עושה בלב שלם ובשמחה כמו שליח, הוא התבטל עצמו לעשות רצון הקב"ה, וכל מה שעושה הקב"ה זה טוב, הוא לא רואה

שום רע רק טוב, דזהו רצונו של השי"ת, ומשום הכי לא היה לו שום טענה על אחיו.

« מה משנה כ"כ המדה המדויקת שיוסף שלח אל אביו? »

והנה בספרים הק' מודגש יסוד מוסד בעבודת ה', אשר לומדים מדברי התנחומים שהוסיף יוסף לומר אל אחיו כדי להרגיעם ולעודדם, על ידי שהפנה את תשומת לבם אל תוצאת המכירה, בְּהִבְיָנָם שאין סיבה שתהיה בלבו טינה כלשהוא עליהם, וכפי שאמר להם 'ועתה אל תעצבו וגו' כי למחיה שלחני אלקים לפניכם'.

וכמו שמרחיב את הדיבור על זה באור החיים הק' (בראשית מ"ה ה') ומבאר בזה"ל: "...יודע אני כי אתם נעצבים על המכר, וכמו שגילו דעתם באומרים אֲבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ, גם לפי המדרש שאמרו שירדו לפדותו בדמים יקרים, לזה אמר להם ועתה, פירוש וכו', הסירו העצבון, ונתכוין גם כן לרמוז להם ולהודיעם כי יודע בהם וכו', שדעתם קרובה אצלו והם נעצבים עליו עד עתה, ובזה יצדיקו כי לבו נכון עמם וכו'."

וממשיך (שם בפסוק ח') ואומר: 'וְעַתָּה לֹא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹקִים וגו', פירוש, לתת טעם להסיר מלבם חשש השנאה לבל יחשבו כי יוסף ישטום אותם וישנאם על אשר נתאכזרו עליו, ויהיה דבר רחוק שיהיה לב יוסף נכון עמם וכו', אכן עתה אחרי ראותו כל הנמשך מירידתו למצרים, ידע כי המעשה היה מאת ה' והם שליחותו יתברך עשו ולא שליחות עצמם, ובזה אין מקום לשמור להם איבה, ולא להרחיק מדת אחוה מהם", עכ"ל.

וכן כתב המהר"ל (בספרו גבורות ה' פ"י) לבאר הנהגת יוסף הצדיק, וז"ל: "רמז יוסף ליעקב אביו, שלא יעניש את בניו על שמכרוהו, שהיא גזירה מן השמים כדי שירדו מצרים, והיינו דכתיב וּלְאָבִיו שְׁלַח כְּזֹאת עֲשֵׂה חֲמִירִים נִשְׂאִים מְטוֹב מִצְרַיִם וגו' (בראשית מה, כג), ומדכתיב 'ולאביו שלח כזאת' ופירושו 'כמנין הזה', משמע מדקדק הכתוב על המנין הזה, ומאי שנא מנין עשרה ממנין אחר, ואם לא שהיה הכתוב מדקדק על המנין, הוי למכתב ולאביו שלח עשרה חמורים וגו', למה הוצרך למכתב 'כזאת', אלא בא לומר כי החשבון הזה דווקא שלח, וקשיא מה טעם."

"רק שהיה מכון יוסף להראות לאביו, שהשבטים אשר מכרו אותו, לא היו למכירתו רק כמו החמור שהוא נושא משא, ואינו יודע תכלית משא הזה שהוא נושא, כך השבטים היו פועלים המכירה הזאת ולא היו יודעים מה הם עושים, כי לא היו עושים רק מה שגזר עליהם הקב"ה, כמו החמור הזה שנושא משא ששם עליו האדם שהוא אדון לו והוא פועל ואינו יודע תכלית פעולתו, כך היה נגזר מן הקב"ה שירדו מצרים, ועל ידי המכירה ירדו מצרים, נמצא שהיו פועלים ולא ידעו מה הם עושים, כי לא ידעו שהיו גומרים הירידה, ואע"ג שהם היו מכוונים למכור אותו בשביל שנאתו, מ"מ עיקר הפעל הזה שירד יעקב למצרים וכו'", עכ"ל.

ובחזון איש (או"ח סי' נ"ו אות ד) כתב דבר נפלא, וז"ל: "ומדרך התורה להחזיק שלום עם כל אדם, ולהעביר על המידות. וכשם שאין ראוי לחכם לכעוס ולנקום במריע לו מתוך חולי הרוח, כן אין ראוי לנקום ולשנוא את המריע מתוך חולי נפש המשכלת וחסר משקל המדות, ואין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום", עכ"ד.

ומבאר בספר פחד יצחק (מכתבים אות מ"ג), שדברי החזו"א עוסקים בחשבון החכם עם עצמו להמנע מרגשי הנקמה, ובזה ודאי נכון הדבר ובזה כופרים בבחירה, וכשם שהמטורף עושה מעשיו בגזירה של הקב"ה כמו כן הבליעל נאנס בגזירת הטבע של יצור, כמו שאמר דוד על שמעי בן גרא שהשם אמר לו לקלל, וכמו שאמרו בגמ' (כתובות נא): 'יצא אלבשא, וזה אונס ככל האונסין. ומבואר מכל זה שיאמין שכל מה שנעשה עמו בעולם הכל הוא מיד הקב"ה, ואם יתחזק במחשבה זו יהיה לו קל לקבל את כל מה שעושה עליו בשלום.

"...וכשם שאין ראוי

לחכם לכעוס ולנקום

במריע לו מתוך חולי

הרוח, כן אין ראוי

לנקום ולשנוא את

המריע מתוך חולי

נפש המשכלת וחסר

משקל המדות, ואין

בין בליעל למטורף

הדעת ולא כלום..."